

YÜZ YIL SAVAŞLARI

DAVID GREEN

VakıfBank Kùltür Yayınları: 0120
Tarih: 033

YÙZ YIL SAVAŞLARI
BİR HALK TARİHİ
DAVID GREEN

Özgün Adı
The Hundred Years War
A People History

Türkçesi
Mete Tunçay

Kapak Görseli ve Sayfa Uygulama
Faruk Özcan

Kitap Editörü
Cengiz Yolcu

Son Okuma
Burak Koçan

VakıfBank Kùltür Yayınları
Büyükdere Caddesi
No: 97 – Kat 4
Şişli 34394 İstanbul
Telefon: 0 212 354 5730
www.vbky.com.tr – info@vbky.com.tr
Sertifika No: 40141

© Vakıf Pazarlama San. ve Tic. A.Ş., 2021
© David Green, 2014
Originally published by Yale University Press, 2014

ISBN 978-625-7447-29-4

Kitabın Türkçe yayın hakları VakıfBank Kùltür Yayınları'na aittir. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak sınırlı alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevi ve mali hakları saklıdır.

Baskı

Turkuvaz Haberleşme ve Yay. A. Ş.
Güzeltepe Mahallesi Mareşal Fevzi Çakmak Caddesi
B Blok No: 29/1/1 Eyüpsultan İstanbul
Telefon: 0212 354 3000
Sertifika No: 46403

1. Baskı: Kasım 2021

YÜZ YIL
SAVAŞLARI
BİR HALK TARİHİ
DAVID GREEN

TÜRKÇESİ
METE TUNÇAY

DAVID GREEN

Harlaxton College'da Britanya Çalışmaları kürsüsünde öğretim görevlisidir. St. Andrews (İskoçya) ve Sheffield (İngiltere) Üniversiteleri ile Dublin'deki Trinity College'da görev yapmıştır. Geç Ortaçağ'da Britanya, İrlanda ve Fransa ile krallık, *Plantagenet* kolonyalizmi, ve ulusal kimlik kavramları üzerinde çalışmaktadır. Kara Prens Edward'ın [*Edward the Black Prince*] faaliyetleri ve hane halkı (2001, 2007) ile Poitiers Muharebesi (2002) hakkında kapsamlı bir araştırması yayımlanmıştır.

METE TUNÇAY

1936'da İstanbul'da doğdu. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinde okudu. Aynı kurumda 1961'de siyasal bilimler doktoru, 1966'da siyasal teoriler doçenti oldu. 1961'de Rockefeller bursuyla London School of Economics'te misafir araştırmacı olarak bulundu. 1979'da SSCB Bilimler Akademisi konuğu olarak Sovyetler Birliği'nde, 1979-1980'de Fulbright bursuyla Stanford Üniversitesi Hoover Enstitüsünde araştırmalarını sürdürdü. 1987-1988'de Freie Universität Berlin'de Carl von Ossietzky profesörü olarak çalıştı. İstanbul Bilgi Üniversitesi Tarih Bölümünün kurucu başkanı olan ve aynı bölümde çalışmalarına uzun yıllar devam eden Prof. Dr. Mete Tunçay'ın kitap ve makalelerinin yanında pek çok çevirisi bulunmaktadır.

İÇİNDEKİLER

Teşekkürler	7
Kronoloji	9
Resimler	13
Para Birimleri Hakkında Not	29
Soyağaçları	31
Haritalar	33

Giriş	39
-------	----

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞÖVALYELER VE SOYLULAR

Şövalyeliğin Çiçekleri (1346)	65
-------------------------------	----

İKİNCİ BÖLÜM

KÖYLÜLÜK

<i>Vox Populi</i> (1358)	89
--------------------------	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KİLİSE VE RUHBANLAR

Minderden Gelen Sesler (1378)	115
-------------------------------	-----

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BARIŞ YAPMAK

Barış Yapanlar Kutsanmışlardır (1396)	139
---------------------------------------	-----

BEŞİNCİ BÖLÜM

KRALLARIN DELİLİĞİ

Krallık ve Kraliyet Gücü (1407)	161
---------------------------------	-----

ALTINCI BÖLÜM

ASKERLER

Cepheden Manzaralar (1415)	189
----------------------------	-----

YEDİNCİ BÖLÜM

İŞGAL

Birlikte Varoluş, İşbirliği ve Direniş (1423)	223
---	-----

SEKİZİNCİ BÖLÜM
KADINLAR VE SAVAŞ

Güç ve Zulüm (1429) 249

DOKUZUNCU BÖLÜM
SAVAŞ ESİRLERİ

Yıldızlı Kafesler (1435) 279

ONUNCU BÖLÜM
ULUSAL KİMLİKLER

St. George ve *La Mère France* (1449) 309

SONUÇ

1453 ve Sonrası 329

Sözlük 337

Kaynakça 341

Dizin 377

TEŞEKKÜRLER

Bu kitabın hazırlanması sürecinde bana yardım eden herkese minnettarım. Yale Univerity Press çalışanları Heather McCallum, Rachael Lonsdale ve Richard Mason yayım sürecinde sabırla ve gayretle bana destek oldular. Caroline Hamilton'ın ise dizinin hazırlanmasında değerli yardımlarını gördüm.

Araştırma ve yazma sürecinde birçok kişinin desteği oldu. İlk taslak metnin anonim okuyucularının yanı sıra April Harper, Katherine Lewis, Jan Marquardt, Caroline Palmer, Lewis Ward ve Harlaxton College'daki ismini saymadığım arkadaşlarıma ve meslektaşlarıma teşekkür etmek isterim.

Çalışmamın bazı kısımlarını çeşitli konferans ve seminerlerde bildiri olarak sunmuştum. Bana araştırmam hakkında konuşma yapma imkânı veren organizatörlere ve sunumlarım esnasında soru ve önerileriyle bazı meseleleri açıklığa kavuşturmama yardımcı olan katılımcılara şükranlarımı sunarım. Bilhassa Tower of London'da Royal Armouries'te, Dublin'de Trinity College'daki Medieval Reseach Seminar'da, Society for the White Hart ve Society for Fourteenth-Century Studies'te düzenlenen toplantıların katılımcılarına minnettarım. Bu toplantılara Harlaxton College'in cömert destekleriyle katılabildiğimi de belirtmek isterim.

Bu kitabı yazarken bir vaftiz oğlum daha oldu. Şimdiye kadar vazifelerimi yerine getirmek konusunda pek gayretli olamadım. Ancak dilerim Oliver (bir gün) bu kitabı sevgimin bir emaresi olarak kabul eder.

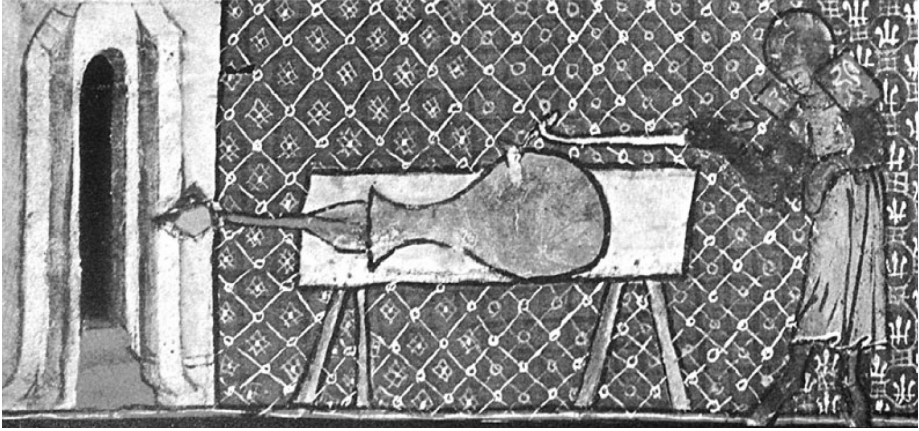
KRONOLOJİ

- 1327 İngiltere kralı II. Edward'ın ölümü, III. Edward'ın başa geçmesi (1377'ye değin kral)
- 1328 Fransa'da Capet hanedanından IV. Charles'ın ölümü; Valois hanedanından VI. Philippe'in tahta çıkması (1350'ye değin kral); Edinburgh-Northampton Antlaşması ("Utanılası Barış")
- 1329 İskoç kralı I. Robert'in ölümü (Robert Bruce), II. David'in tahta çıkması (1371'e değin kral)
- 1332 Dupplin Moor Muharebesi (12 Ağustos)
- 1333 Halidon Hill Muharebesi (19 Temmuz)
- 1337 VI. Philippe'in Gaskonya dukalığını ele geçirmesi – İngiliz-Fransız çatışmaları
- 1338-40 Cambrésis seferi
- 1339 Fransızların Kanal [Manş] adalarına; İngiltere'nin güney kıyılarına ve Gaskon kıyı şehirlerine saldırması
- 1340 Sluys Muharebesi (24 Haziran); Tournai kuşatması (Temmuz-Eylül); Esplechin mütarekesi (25 Eylül); III. Edward'ın Fransız tahtında hak iddia etmesi (İngiliz kraliyet armasına haksız yere zambak [*fleur de lys*] eklenmesi)
- 1342 Morlaix Muharebesi (30 Eylül)
- 1346 Crécy muharebesi (26 Ağustos); Calais kuşatmasının başlaması (4 Eylül); Neville Haçı muharebesi (17 Ekim)
- 1347 III. Edward'ın Calais'yi zapt etmesi (Ağustos); Fransa'da Kara Ölüm [veba] salgınının çıkması
- 1348 Dizbağı Nişanının [*Order of the Garter*] tesis edilmesi; İngiltere'de Kara Ölüm [veba] salgınının başlaması
- 1350 Winchelsea Muharebesi (29 Ağustos); "*le Bon*" II. Jean'ın Fransa tahtına çıkması(1364'e kadar kral); Yıldız Nişanı'nın (Soylular Evinden Büyük Kadınımız Topluluğu) tesis edilmesi; Kastilya'da "Zalim" I. Pedro'nun başa geçmesi (hükümdarlığı: 1366-1367/69)
- 1351 İngiltere'de Emekçiler Tüzüğü
- 1352 İngiltere'deHainler Tüzüğü
- 1355 *grande chevauchée* (Ekim-Aralık)

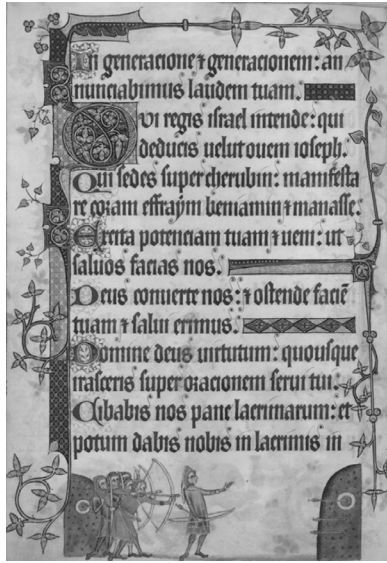
- 1356 Poitiers Muharebesi (19 Eylül)
- 1358 Fransa'da Jacquerie Ayaklanması
- 1359-60 Reims Seferi
- 1360 Brétigny-Calais Antlaşması (Mayıs-Ekim)
- 1362 Brignais Muharebesi (6 Nisan)
- 1364 Cocherel Muharebesi (16 Mayıs); Auray Muharebesi (29 Eylül); “*le Sage*” [Bilge] V. Charles’ın başa geçmesi (1380’e değin kral)
- 1366 Kastilya’da II. Enrique’in krallığı (1367/1369-79’da hükümdar)
- 1367 Nájera Muharebesi (3 Nisan)
- 1369 V. Charles’ın Aquitaine prensliğini ele geçirmesi – İngiliz-Fransız çatışmalarının başlaması
- 1370 Bertrand du Guesclin’in (ö. 1380) Fransa komiseri (*Constable*) olarak atanması; Limoges kuşatması (Eylül)
- 1371 Ískoçya’da Stuart Hanedanından II. Robert’in tahta çıkması (1390’a kadar hükümdar)
- 1371-73 Fransızların Poitou’yu, Aunis’i ve Saintonge’u yeniden almaları
- 1372 La Rochelle Muharebesi (22-23 Haziran)
- 1376 İyi Parlamento [*Good Parliament*] (Nisan-Temmuz); Kara Prens Edward’ın ölümü (8 Haziran)
- 1377 II. Richard’ın tahta çıkması (1399’a kadar kral); Papalığın Avignon’dan Roma’ya dönmesi
- 1378 Papalıkta Büyük Bölünmenin başlaması
- 1380 VI. Charles’ın tahta çıkması (1422’ye kadar hükümdar); Clissonlu IV. Olivier’nin Fransa muhafızı atanması (1392’de bu görevden uzaklaştırılacaktır)
- 1381 İngiltere’de Köylülerin Ayaklanması
- 1383 Norwich piskoposu Henry Despenser – Flanders’e karşı haçlı seferi başlatıyor
- 1385 Aljubarrota Muharebesi (14 Ağustos)
- 1386 Acımasız Parlamento [*Merciless Parliament*] (Şubat-Haziran)
- 1390 Ískoçyalı III. Robert’in tahta çıkması (1424’e kadar hükümdar)
- 1392 VI. Charles’ın deliliğinin ilk işaretleri
- 1396 28 yıllık mütarekenin kabulü (9 Mart); II. Richard Fransa prensesi Isabella ile evleniyor; Niğbolu Savaşı (25 Eylül)
- 1399 Lancaster hanedanından IV. Henry’nin yönetimi (1413’e kadar)
- 1404 Burgoya dükü Cesur Philippe’in ölümü (27 Nisan)
- 1405 Galler’deki Owain Glyn Dŵr’ın ayaklanmasını desteklemeleri için Fransız askerlerinin gönderilmesi
- 1407 Orléans dükü Louis’nin öldürülmesi (23 Kasım)

- 1409 Pisa Konsili
- 1411 Orléanistler/Armagnac ve Burgonya hiziplerinden ikisinin de IV. Henry'den yardım istemeleri
- 1413 V. Henry'nin tahta çıkması (1422'ye kadar hükümdar olan); Paris'te *cabochienne* ayaklanmaları (Nisan-Mayıs)
- 1414-18 Constance Konsili
- 1415 Harfleur kuşatması; Agincourt Muharebesi (25 Ekim)
- 1416 İngiliz-Fransız savaşında İngiltere-İmparatorluk anlaşması –İmparator Sigismund'un tarafsız kalmasını teminat altına alır
- 1417 V. Henry Normandiya'yı işgal eder
- 1418 Burgundy dükü "Korkusuz" Jean Paris'i kontrolü altına alır; V. Henry Rouen'i kuşatır
- 1419 Rouen'in teslim olması (Ocak); Korkusuz Jean'in öldürülmesi (10 Eylül)
- 1420 Fresnay Muharebesi (3 Mart); Troyes Antlaşması (21 Mart)
- 1421 Baugé Muharebesi (22 Mart); Clarence dükü Thomas'ın ölümü
- 1422 İngiltere kralı VI. Henry'nin (hükümdarlığı: 1461; 1470-71) tahta çıkması; Fransa kralı VII. Charles'ın (1461'e değin krallık yapmak üzere) tahta çıkması
- 1423 Cravant Muharebesi (31 Temmuz)
- 1424 İskoçya'da I. James'in tahta çıkması (1437'ye kadar kral); Verneuil Muharebesi (17 Ağustos)
- 1425 Artur de Richemont'un Fransa muhafızı olarak atanması (7 Mart)
- 1428 Orléans kuşatmasının başlaması (12 Şubat)
- 1429 "Herrings Muharebesi" (12 Şubat); Patay Muharebesi (18 Haziran); VII. Charles'ın taç giymesi (17 Temmuz)
- 1430 Compiègne kuşatması; Jeanne d'Arc'ın yakalanması (23 Mayıs)
- 1431 Jeanne d'Arc'ın idamı (30 Mayıs); Basel Konsili'nin başlaması (sonu 1449)
- 1435 Arras Kongresi; Bedford dükü John'un ölümü (14 Eylül); Arras antlaşmasının Burgonyalı Yakışıklı Philippe ile VII. Charles arasında barışı tesis etmesi (10 Aralık)
- 1436 Fransızların Paris'i yeniden alması (13 Nisan)
- 1437 İskoçya kralı (1460'a değin) II. James'in tahta çıkması; VII. Charles'ın Paris'e girmesi (12 Kasım)
- 1438 Jacques Coeur'ün VII. Charles'ın *argentier*'liğine (şahsi hazinedarlığına) tayini; Bourges *Pragmatic Sanction*'u (7 Temmuz)
- 1440 Charles d'Orléans İngiliz esaretinden kurtuluyor; *Praquerie* isyanı (15 Şubat-17 Temmuz)
- 1442 VII. Charles'ın kayınvalidesi Yolande of Aragon'un ölümü (14 Kasım)

- 1444 Tours Mütarekesi (22 Mayıs); VII. Charles'ın metresi Agnès Sorel'in Fransa Sarayına girmesi
- 1445 VII. Charles'ın "sürekli bir ordu" yaratan askerî *ordonnances* çıkarması (Ocak-Mart); VI. Henry ile Margaret Anjou'nun evlenmesi (23 Nisan)
- 1448 *Francs-archer*'lerin oluşturulması (Nisan); VI. Henry'nin Maine'i teslim etmesi
- 1449 İngilizlerin Fougères'deki Breton kalesine hücumları (Mart); VII. Charles'ın Normandiya'yı işgali (31 Temmuz); Rouen'in teslim olması (10 Kasım)
- 1450 Agnès Sorel'in ölümü (9 Şubat); Formigny Muharebesi (15 Nisan); Fransızların Caen'i (24 Haziran) ve Cherbourg'u (12 Ağustos) ele geçirmesi; Cade Ayaklanması (Mayıs-Temmuz)
- 1451 Fransızların Bordeaux'yu zapt etmeleri
- 1452 John Talbot'un Bordeaux'yu yeniden zaptı
- 1453 Castillon Muharebesi (17 Temmuz); Fransızların Bordeaux'yu almaları (19 Ekim)

Walter de Milemete'nin krallık hakkındaki *De nobilitatibus, sapientis, et prudentis regum* başlıklı kitabında (y. 1326) barutlu bir silahın muhtemelen ilk resmi bulunmaktadır. Böyle kaba saba toplar, Yüz Yıl Savaşları'nın sonuna gelindiğinde korkunç kuşatma silahlarına evrilmişler ve Castillon (1453) gibi meydan muharebelerinin sonuçlarını belirlemeye başlamışlardı.

Sir Geoffrey Luttrell of Irnham in Lincolnshire tarafından ısımarlanan bu görkemli Luttrell Mezmurlar kitabı (*Psalter* - y. 1330) en çok olağanüstü grotesklikleri ve *babewyn*'leriyle ünlüdür; ama gündelik yaşamdan çekici imgeler de içermektedir. Burada, okçuluğun artan önemi görülmektedir. Okçular taktik açısından ve sayısal olarak Yüz Yıl Savaşları'ndaki İngiliz orduları için devşirilen en önemli askerlerdi; onlar Crécy, Poitiers ve Agincourt zaferlerine çok önemli katkılar yapmışlardı. Bu uygulamanın önemi o denli artmıştı ki, 1363'te okçuluk öğrenmek zorunlu hale getirilmiştir.

Dant le roy d'Angleterre & ses mar-
 chaulx eurent ordonnees leurs
 batailles et leurs navires
 moult richement & furent
 Ilz furent tendre et traire
 les voiles contremot et vin-
 dirent au vent de quart tier
 sur dextre par au lanatage
 du pouce qui en venait
 leur estoit au visage. Si
 faisoient que ce se pouvoit
 trop nuire et detruire bug

ou et tounoyent tant q'ls
 leurent a leur volente. Les
 normans qui les voyent
 tourner se merveilloient
 par quoy ilz le faisoient &
 disoient ilz resongnet et
 reculent Car ilz ne sont
 pas gens pour combattre a
 nous. bñ voient les nor-
 mans par les lumieres q' le
 roy d'Angleterre y estoit par
 sonnement. Si mirent
 leurs dussauls en bo' quart
 Car Ilz estoient saiges en

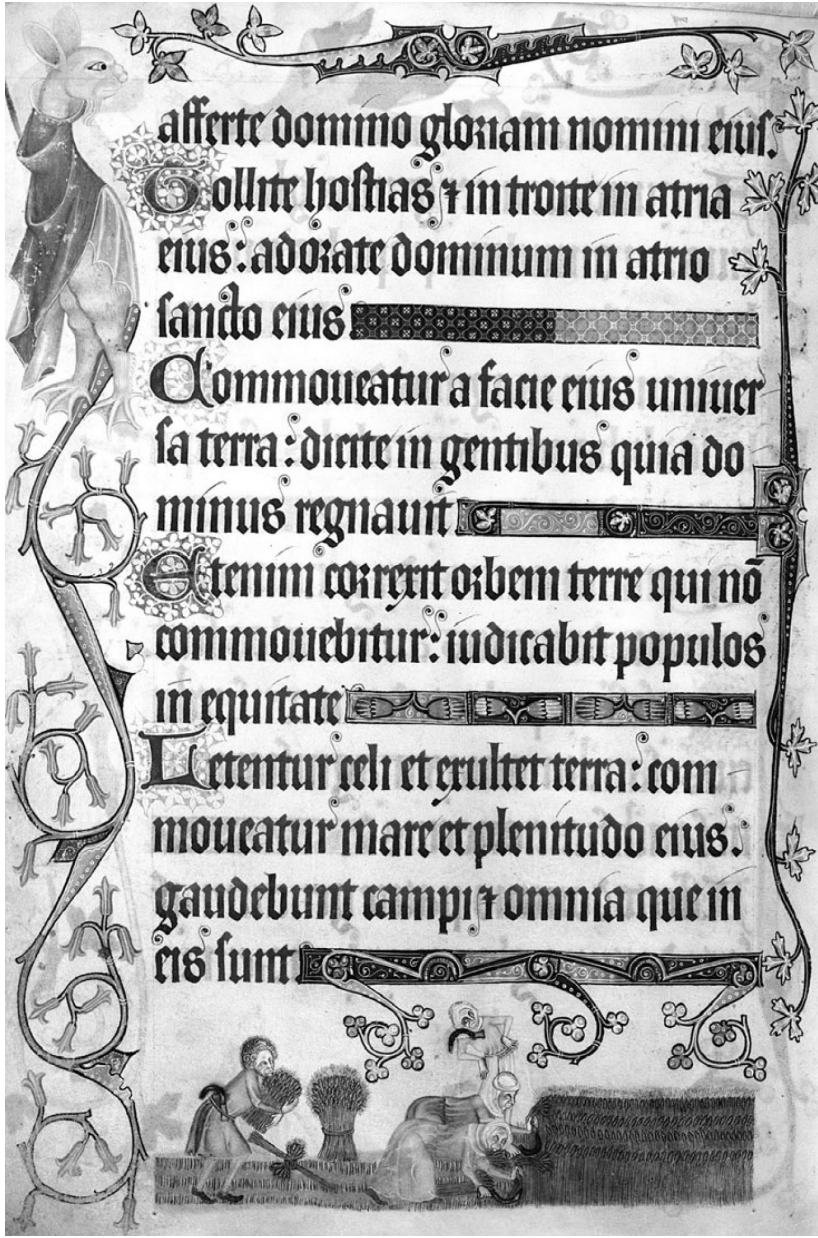
Sluys Muharebesi'nde zafer. Bu başarı III. Edward'ın Fransa'ya açtığı ilk seferde harcadığı çok büyük siyaset ve malî sermayesine karşılık gösterebildiği tek şeydi. Kara savaşları için geliştirilen taktikleri kullanan İngiliz okçular bu çarpışmada son derece önemli olmuşlardır.

6 Haziran 1329'da III. Edward, Amiens'te Gaskonya ve Ponthieu için VI. Philippe'e bağlılık andı içerken. *Grand Chronicles de France de Charles V*'deki bu resim, genç İngiliz kralının Fransa'daki atadan kalma toprakları için yemin edişini göstermektedir. Bu olay hakkındaki Jean Froissart'ın tanıklığı gibi diğer kaynaklar bunun sadece basit bir bağlılık andı olduğunu; dolayısıyla Valois ve Plantagenet ilişkilerinin o kadar bağlayıcı olmadığını anlatıyor.

1346 tarihli Crécy Muharebesi. Kazandıkları bu zafer, İngilizlere (1314'te) Bannockburn'de İskoçlara yenilmekle zedelenmiş olan ünlerini geri kazandırmıştır. Bu çarpışmada III. Edward ve komutanları, Fransız süvarilerini ve arbalet [crossbow] kullanan Cenovalı okçular askerleri alt etmek için deneyip güvendikleri taktiklerden yararlanmışlardır.

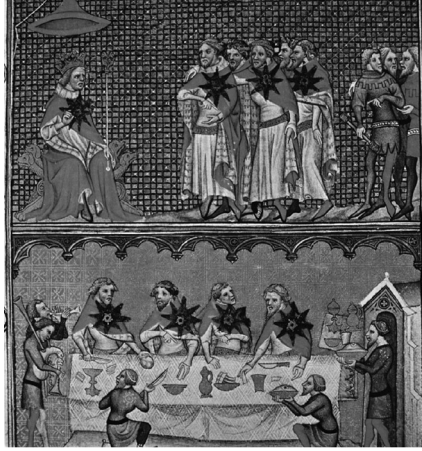
Luttrell Zeburlar Kitabı (y. 1330). Tarım yılının başlıca olaylarını göstermektedir. Yüz Yıl Savaşları boyunca İngiltere'nin güney kıyısında ve kuzeydeki sınırında Fransız ve İskoç akınları nedeniyle tarımsal üretim aksamıştır. Ama bu art arda gelen İngiliz *chevauchées*'inin Fransız köylülüğüne verdiği zararla karşılaştırıldığında hiç mesabesindedir. Üst üste gelen Kara Ölüm felaketleri Zeburlarda anlatılagelen lordlarla vassalleri arasındaki hayli idealleştirilmiş ilişkiyi bozmuştur.

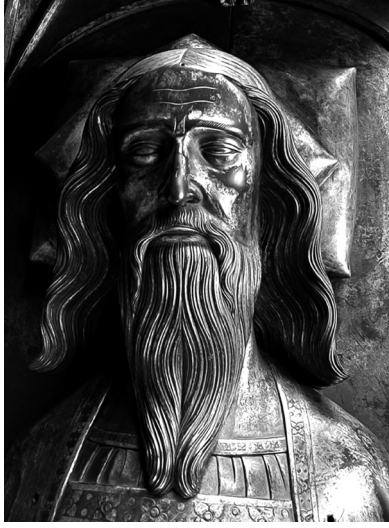
Jean le Bon'un bu profili (y. 1350). Kralın 1350'deki taç giymesinden önce yapılmış olabilir – "Jehan Roi de France" yazısı sonradan eklenmiştir. Bu, Fransa'daki en erken portredir ve bir imparatorluk madalyonunun örnek alınmasıyla yapılmış olabilir.

Bu on beşinci yüzyıl resmi III. Edward'ı Dizbağı Nişanlı bir şövalye olarak gösteriyor. 1348'de Crécy-Calais seferini anmak amacıyla hem kralın Fransa üstündeki iddialarını desteklemek hem de askerî aristokrasi içinde birlik sağlamak için yaratılan Dizbağı Nişanı'nı alanlar İngiltere'de en önde gelen şövalye kardeşliği topluluğu oldu.

Şövalyeliğin rolünün gerilemesine karşın, hem Plantagenet hem de Valois kralları şövalyelik etiğinin siyasal öneminin devam ettiğini düşünüyorlardı. Sonuç olarak Yüz Yıl Savaşları yıllarında Manş'ın iki yakasında askerî tarikatlar ve örgütler kurulmuştur. II. Jean 1350'de (daha çok Yıldız Birliği adıyla tanınan) Soylu Evin Kutsal Kadını Birliğini [*Company of Our Lady of the Noble House*] kurmuştur. Fakat bu kısa ömürlü bir girişim olmuş; Birliğin birçok kurucusu (1356'daki Poitiers Muharebesi'nde ölmüş ya da esir düşmüştür.

III. Edward'ın (1327-77) Westminster Abbey'deki mezar heykeli. Savaş 1369'da yeniden açılalı Fransa'daki İngilizlerin konumu gerilediği halde, III. Edward'ın İngiltere tahtında elli yıl geçirdikten sonra 1377'deki ölümüyle bu gerilemenin sona erdiği sanılmıştı. Yüz Yıl Savaşları'nda hem taç giyme törenleri hem de krallık cenazeleri giderek artan dinsel incelikler ve siyasal sembolizmler içermiştir.

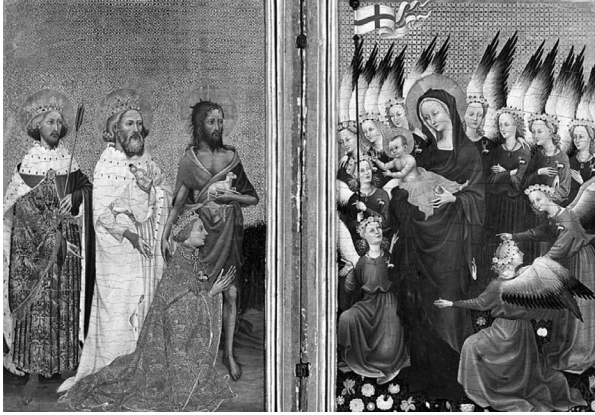

Bertrand du Guesclin'in (öl.1380) Paris'teki Saint-Denis Manastırı'nda bulunan mezar heykeli. Du Guesclin'in ünü kralın ordusunda da, paralı asker birliklerinde de yaptığı hizmetlere dayanıyordu.

Birçok sefere katıldıktan sonra bu zat 1379'de Fransa'nın muhafızı [*constable*] oldu. Valois'ların Brétigny Antlaşması ile (1360) yitirdikleri ülkelerin yeniden ele geçirilmesi onu eseriydi. Bu aşağı doğumlu Breton şövalyesi, sonunda Saint-Denis Manastırı'nda Fransız krallarının yanına gömülmüştür.

II. Richard'ın (1377-99) Westminster Portresi. II. Richard'ın hükümdarlığı Fransa'daki İngiliz konumunun bozulmasının devamını görmüştür (bu süreç 1369'da Yüz Yıl Savaşları yeniden açılınca başlamıştı). Köylülerin Ayaklanmasının (1381) yol açtığı değişikliklerden sonra, Richard otoritesini bütün Britanya Adalarına yayarken bir yandan da VI. Charles ile anlaşmaya çalışmıştır. Bu onu kendi soylularıyla çatıştırmış ve 1399'da tahttan indirilmesine yol açmıştır.

II. Richard'ın krallık statüsü kavramı hükümdarlık ettiği yıllarda değişmiştir. Buradaki Wilton Diptych'inde (y. 1396) çok dinsel bir biçimde Kutsal Bakire'ye, Çocuk İsa'ya ve aralarında Vaftizci Yahya, İtirafçı Edward ve St. Edmund'un bulunduğu bir gruba sunulurken gösterilmektedir. Melekler kralın maiyet üyeleri gibi gösterilmiş ve onun armalarını taşımaktadırlar. Birinde de İngiltere'nin simgesi St. George bayrağı vardır.

Honoré Bonet'nin *Savaşlar Ağacı* [*Tree of Battles*] (y. 1380), Legnano'lu John'un [John of Legnano] *Tractatus de Bello*'suna çok dayanan, askerî erdemli tutumlara son derece etkili bir kılavuzdu. Bonet geleneksel askerlik erdemlerini övmekle birlikte savaşın Fransız köylülüğüne getirdiği müthiş sonuçları da lânetlemiştir. Yapıtının başına konulan bu resimde, hem kaderin önemi gösterilmektedir (Kör Kadın Kader ve onun tekerleği) hem de askerî gücün kötüye kullanılmasının yol açtığı müthiş ruhsal sonuçlar (kuyunun ağzı).

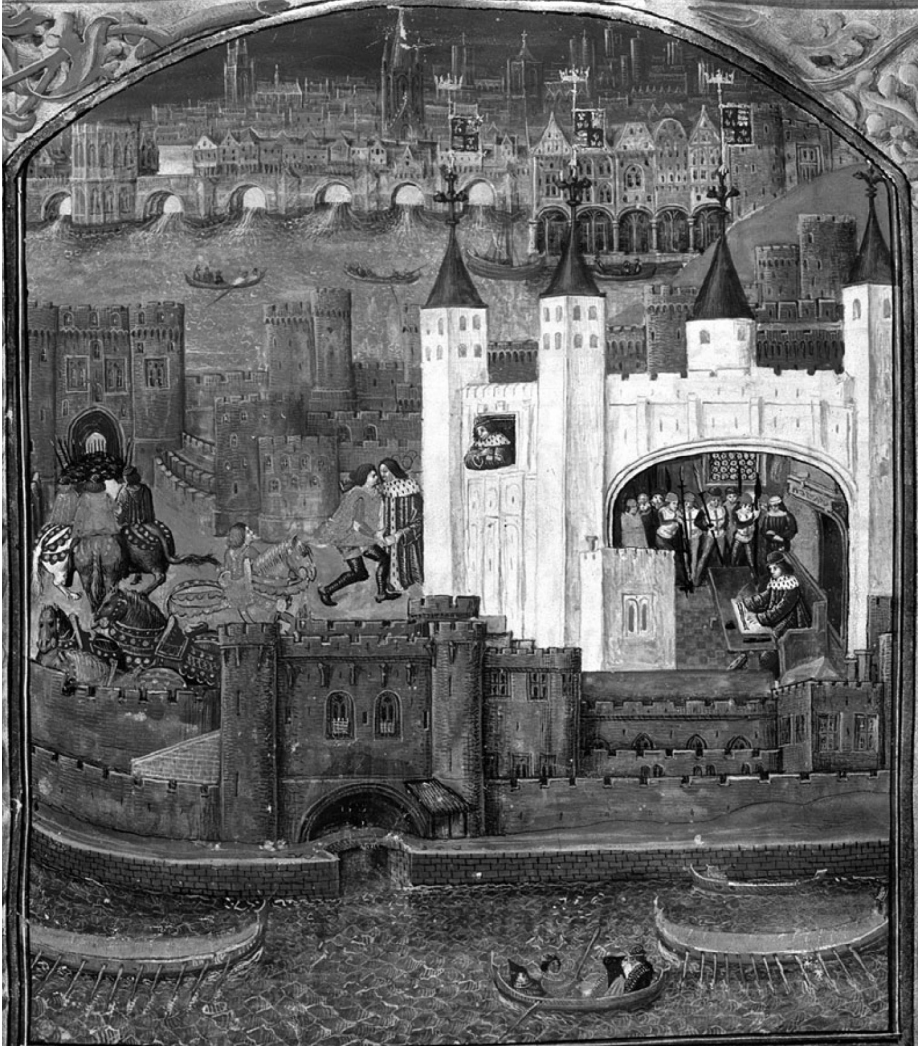

VI. Charles'ın 1380'deki taç giymesi Fransa'da uzun bir iç karışıklıklar dönemini başlatmıştır. Genç kralın amcaları önce onun çocukluğunda, sonra da delilik döneminde denetimi ellerine almışlardı. Fransız krallarının taç giyme törenlerinin müthiş sembolik ve siyasal önemi olduğuna inanılmıştı.

Onların kutsal yağı içlerine almaları "kral hastalığı" denilen *scrofula* dahil deri hastalıklarını geçirdiğine hükmedilmişti.

Burgonya dükü Korkusuz Jean (1404-19). VI. Charles'ın hükümdarlığının son aşamalarında Fransa'yı kasıp kavuran Armagnac-Burgonya iç savaşının ortasındaydı. Jean 1407'de Louis d'Orléans'ın öldürülmesini düzenledi, kendisi de 1419'da *dauphin*'e (veliahda) sadık askerlerce öldürüldü.

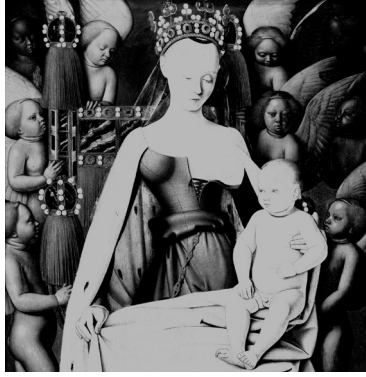
Agincourt Muharebesi'ndeki kıyımdan (1415) sağ çıkmayı başaran Orléans dükü Charles, ondan sonraki yirmi beş yılı Londra Kalesi'nde [*Tower of London*] siyasal mahkûm olarak geçirdi. Bu uzun süre boyunca büyük edebî yeteneklerini geliştirdi – Fransızca ve İngilizce önemli şiirler yazdı.

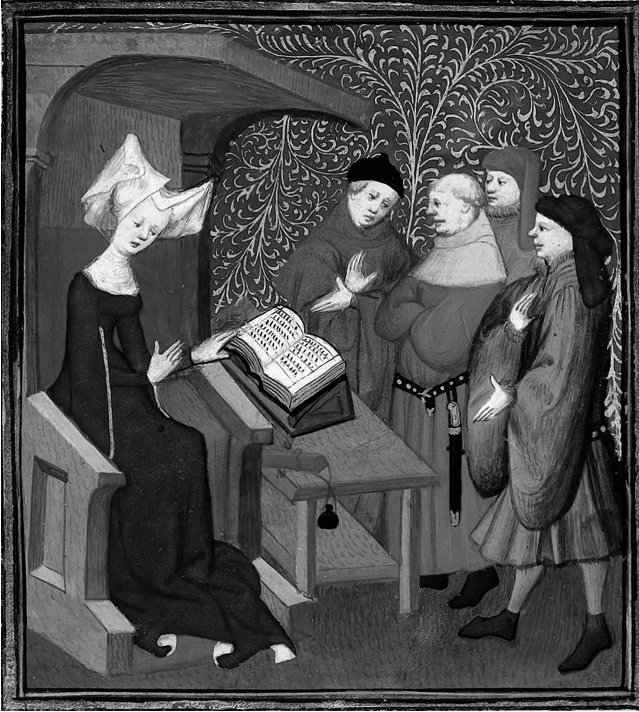
V. Henry döneminde bir altın sikke (*noble*). Bir yüzünde kral zırh kuşanmış olarak taç giymiş gösterilmektedir – kılıç ve kalkanında İngiltere ve Fransa'nın armaları vardır. Kral burada İngiliz deniz gücünü anlatıyor olabilecek şekilde bir geminin üstünde durmaktadır ya da bu onun "devlet gemisi"ne hükmetmesini anlatmaktadır.

Troyes Antlaşması'yla (1420) ıskat edilen "Muzaffer" VII. Charles, zamanla Fransa'da Valois iktidarını kurmuştu. Önce Jeanne d'Arc'ın yardımıyla İngilizlerin ilerlemesini durdurdu. Daha sonra gösterdiği siyasi maharet ve kurduğu profesyonel orduyla Paris'i zapt etti; Normandiya'yı yeniden fethetti ve İngilizleri Castillon'da nihai bir yenilgiye uğrattı.

Burada Jean Fouquet'nin olağanüstü *Melun Diptych*'inde (y. 1452) Bâkire olarak gösterilen Agnès Sorel, VII. Charles'ın metresi olarak kültürel ve siyasal alanlarda öne çıkmıştı. Ona üç kız doğurduktan sonra gizemli koşullarda ölmüştür. Kralın maliye bakanı Jacques Coeur'ün buyruğuyla zehirlenmiş olabilir.

Ortaçağ sonlarındaki en önemli yazarlardan biri olan Christine de Pizan Fransa sarayının çeşitli üyeleri için geniş bir kitaplar dizisi kaleme almıştır. Onun yüksek siyaset ve askerlikten kadınların toplumdaki rollerine varan geniş bir ilgi/yazım alanı vardı.

Jeanne d'Arc'in ilginç kariyeri kısa ömürlü olmuştur. Tanrısal esinlenmeyle davrandığına inanarak 1429'daki Orléans kuşatmasını kaldırarak zayıflamış bulunan Valois askerî gücünü canlandırmış ve Reims'a yönelik bir sefer açarak VII. Charles'in taç giymesini sonuçlandıran bir hareket başlatmıştı.

Burgonya güçleri onu 1430'da yakalamış ve İngilizlere satmışlardı, onlar da bir sapkın olarak yargılanması için Kilise otoritelerine devretmişlerdi. Uzun bir yargılama ve kısa bir iddialarını geri almadan sonra suçlu bulunmuş ve 1431'de Rouen'de idam edilmiştir. Jean'ın çağdaş bir resmi bulunmamaktadır. Yukarıdaki resim 1425 sıralarında bir sanatçının yorumudur ve (1455-56'da)

Rehabilitasyon yargılanmasından sonra yapılmıştır.

Fransız krallarının taç giyme yeri olarak Reims Katedrali Yüz Yıl Savaşları'nda önemli siyasal ve sembolik roller oynamıştır. Burası (III. Edward'ın önderlik ettiği) 1359-60 büyük askerî seferlerin ve (Jeanne d'Arc'in önderliğindeki) 1429 seferinin baş hedefiydi.

PARA BİRİMLERİ HAKKINDA NOT

Yüz Yıl Savaşları esnasında İngiltere’de *mark* bir *pound*’un üçte ikisine denk (13 şilin = 4 gümüş peni) olarak hesaplanmaktaydı. Tedavüldeki paralar altın gümüş ya da gümüş-bakır alaşımıydı. Yine tedavüldeki para birimlerinden gümüş peni, şilin 12 peni değerindeydi ve *pound* ise 20 şilin ya da 240 peni’ye denk gelmekteydi. 1344 yılında çıkartılan altın para ise 6 şilin ve 8 peni’ye karşılık gelmekteydi.

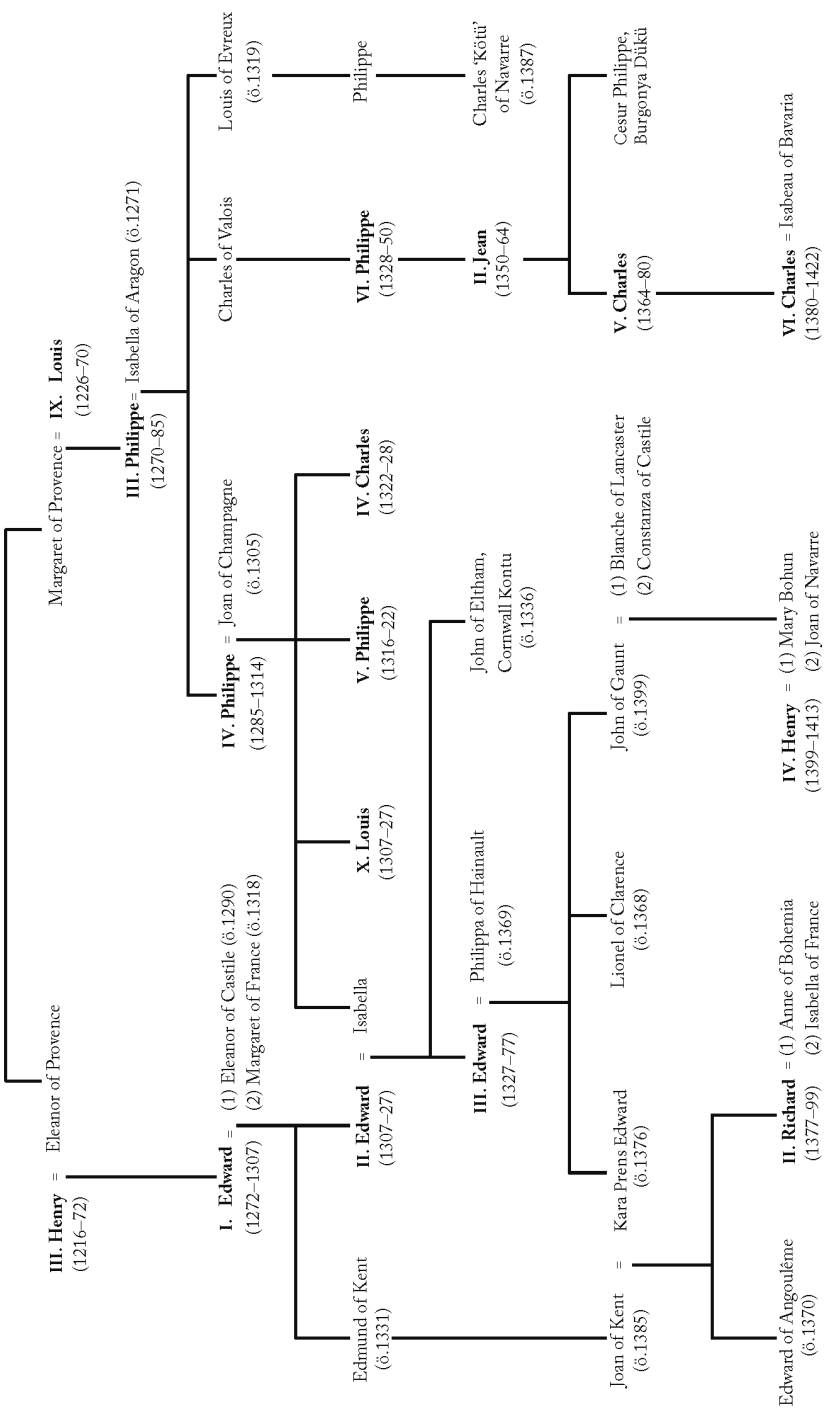
Fransız hesap birimi *livre 20 sou* değerinde olmakla birlikte Tours, Bordeaux ya da Paris’te darb edilmesi haline ve devalüasyon seviyesine göre değişiklik göstermekteydi. 1 *pound* yaklaşık 5-6 *livre tournois*, 5-6 *livre bordelais*, 4-5 *livre paris* olarak hesaplanmaktaydı.

Fransa’da tedavülde bulunan esas para birimi 1 *sou paris* değerindeki gümüş *gros* ve 1 *livre tournois* değerindeki altın *franc* (*franc d’or*) idi. Altın *franc* yerini tedricen *écu d’or*’a bırakacaktır, ki 9 *écu d’or* 1 *pound*’a karşılık gelmekteydi. Kuzey Fransa’daki İngiliz idaresi aynı değerde bulunan *salut d’or* adı verilen parayı darp etmiştir. İlk defa 1355’te basılan Fransız *mouton*’u ise 4 şilin 10 peni’ye değerindeydi.

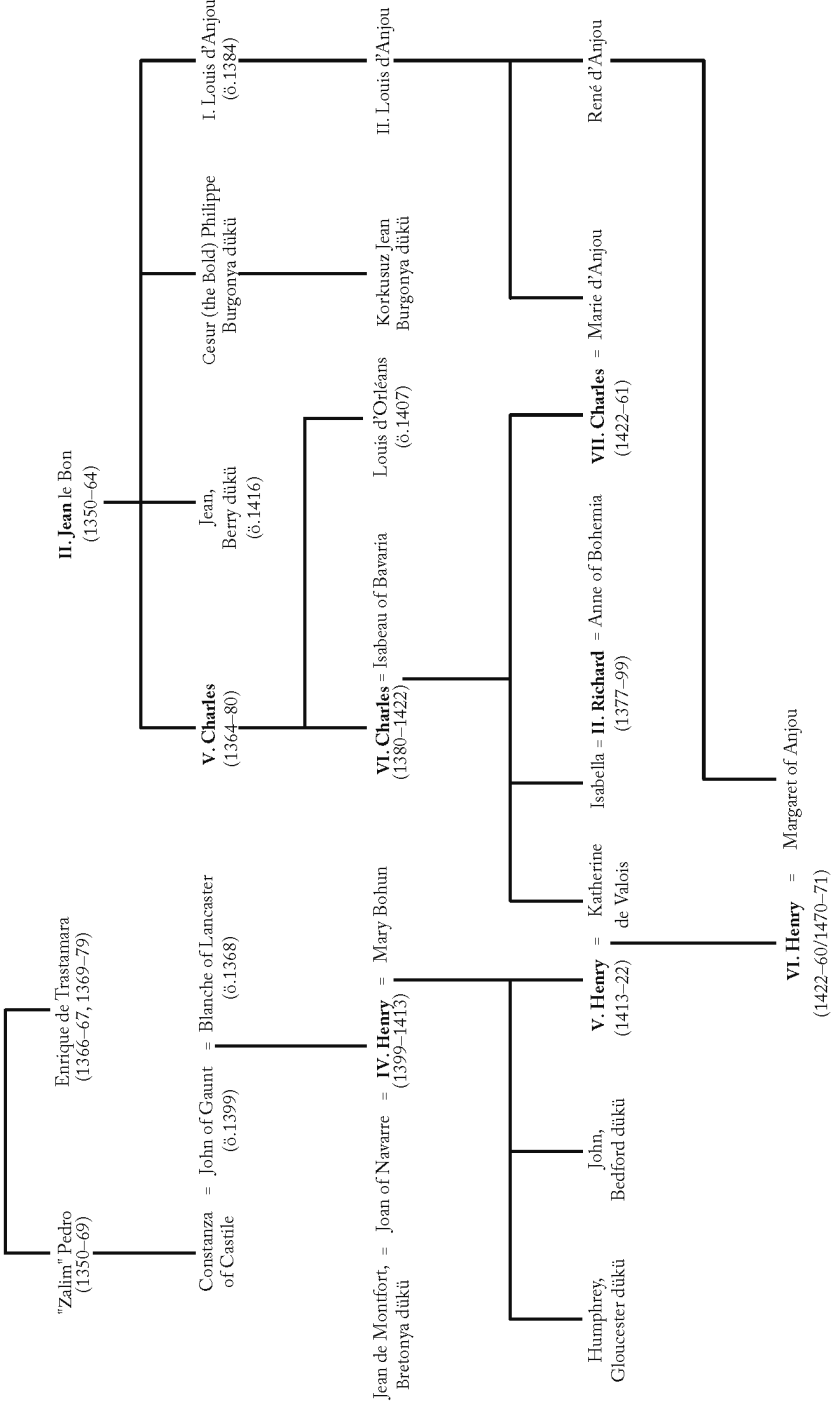
Kastilya para birimi ise *maravedi* idi ve 10 peni/*dineros* değerindeydi. 1 *pound* yaklaşık 230 *maravedi*’ye karşılık gelmekteydi. Kastilya’da tedavülde olan esas maddenin paralar ise *real* ve yaklaşık 4 şilin değerindeki altın *doblas* idi.

Avrupa’da tedavülde bulunan diğer önemli para birimi ise yaklaşık 4 şilin değerinde bulunan Floransa’nın altın *florini* idi.

Plantagenet, Capetian ve Valois Hanedanları y. 1220-y. 1420 (hükümdarlık tarihleri)

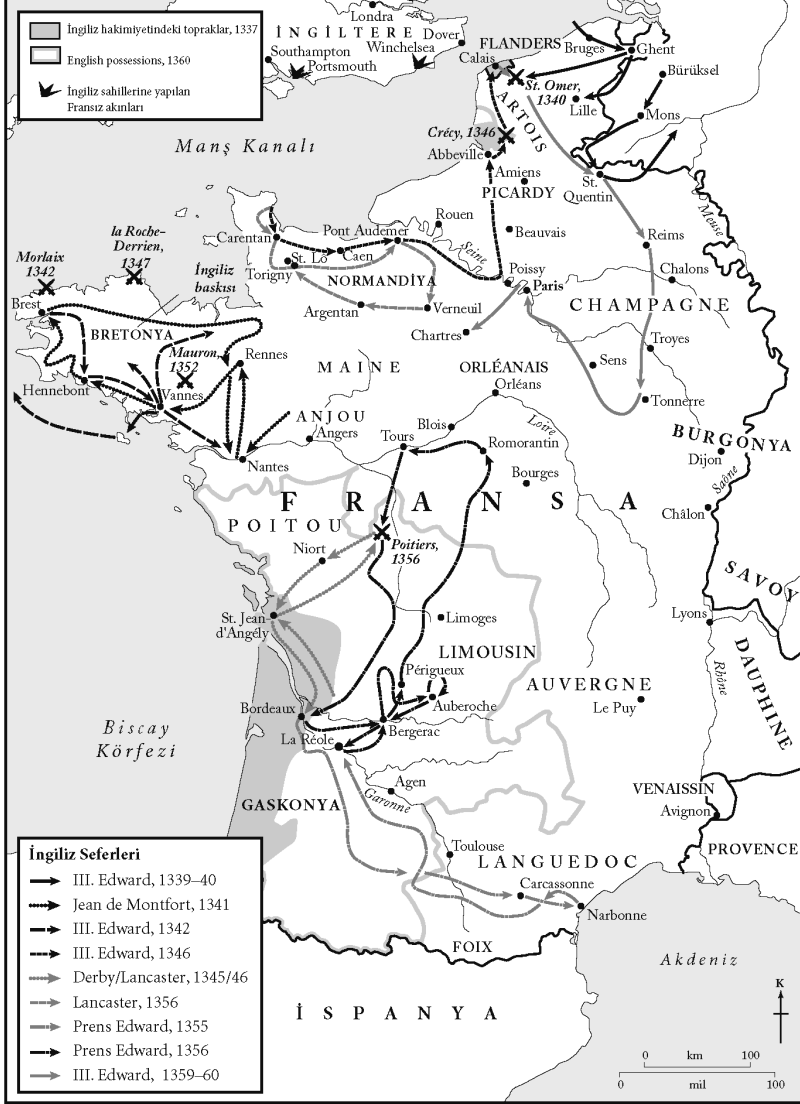

Lancaster ve Valois Hanedanları y. 1350-y. 1470 (hükümdarlık tarihleri)

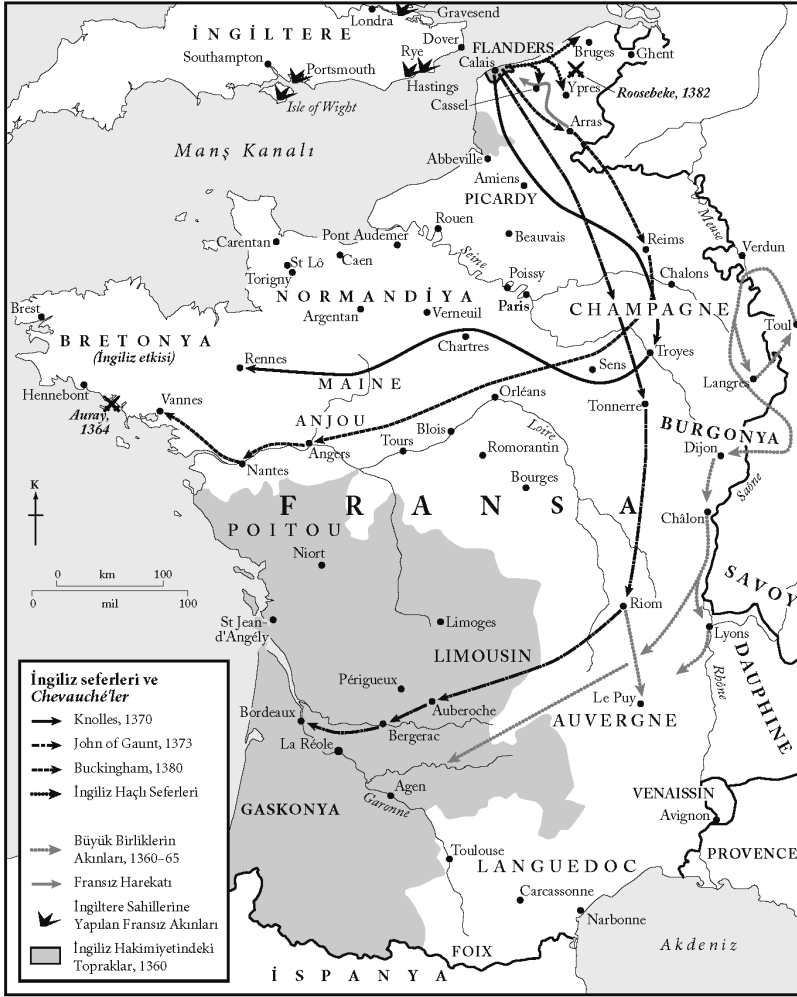

Ortaçağın sonlarında Fransa

Askeri seferler, 1337-1360.

Askerî seferler, 1360-1380.

Fransa: Yüz Yıl Savaşları esnasında bölgesel hakimiyetler.

GİRİŞ 1337

Hep birbirilerine saldıran ve ellerinden geldiğince zarar veren o iki güç vardı. Ama sonunda İngilizler ve Gaskonlar uygun koşullarda barış istediler ve [Gaskonlar] Fransa tacına karşı asla isyan etmeyeceklerine, Fransa kralını egemenleri olarak tanıdıklarına, onun sadık ve uysal uyrukları halinde kalacaklarına and içtiler... Bu anlaşma... bin dört yüz elli üç yılında yapıldı.¹

Jean Chartier, *Chronique de Charles VII*

1453'te Yüz Yıl Savaşları bitince dünyanın yörüngesi değişmedi. 19 Ekim'de Bordeaux Kral VII. Charles'ın güçlerine teslim olunca, hiç kimse Yüz Yıl Savaşları'nın sona erdiğini anlamamıştı. Hatta hiç kimse İngiltere ile Fransa'nın Yüz Yıl Savaşları'nda çarpıştığını bilmiyordu. Bu çatışmaya ilk kez 1855'te Yüz Yıl Savaşları denilmiştir. Fakat ilk Valois kralı VI. Philippe'in III. Edward'dan Gaskonya'yı aldığı 1337 ile dukalığın nihai teslimiyeti arasındaki 116 yıl, İngiltere ve Fransa krallıkları ile halklarının yaşamlarında önemli değişiklikler meydana getirmişti. Hükûmetin etki alanı, monarkın rolü, Kilisenin konumu, zenginlerle yoksulların, soylularla sıradanların ilişkileri ve her iki ulusun kimlikleri "en-eski düşman"la yüzyılı aşkın bir savaş sonucu yeniden belirlenmişti.²

Bu kitap çok önemli, hareketli ve şiddetli bir değişiklik dönemi hakkında yeni bir bakış açısı sunmaktadır. Savaşın potası İngiliz ve Fransız uluslarına tekrar tekrar yeni bir şekil vermiştir; bireylerin birbirilerine olan sadakat ve bağlarını, dahili örgütlenişlerini ve genişleyen bir dünyadaki yerlerini yeniden tanımlamıştır. Yüz Yıl Savaşları askerî tutum ve örgütlenmeleri temelinden değiştirmiştir. Savaşın profesyonelleşmesine yol açmış, (şövalye tarzı) süvariliğin gerilemesi, piyadeliğin ve topçuluğun yükselmesi sonucunu doğurmuştur. Savaş köylülüğü yeni bir role bürünmeye mecbur etmiştir. Köylüler şiddet hareketlerinin hem kurbanları hem de faileri olarak çatışmalardan etkilenmişler, ama yaşadıkları müthiş deneyimlere karşın daha güçlü olarak ortaya çıkmışlardır. Kilise ve ruhbanlar da kendilerini yeni koşullara uyarlamak zorunda kalmışlar, siyasal çatışmalar ve kilise hiyerarşisi içindeki anlaşmazlıkla-

1. *English Historical Documents*, IV, 1327-1485, ed. A. R. Myers (Londra: 1969), 271.

2. H. Martin, *Histoire de France* (1855). Yüz Yıl Savaşları'nı tarihsel olarak ele alan bir tartışma için bakınız K. Fowler, *The Age of Plantagenet and Valois* (Londra, 1967), 13-14.

ra taraf olmaları nedeniyle yeniden biçimlendirmiş, ancak yoğun bir manevi dönem ile ihya edilmişlerdir. Savaş siyasal ve kişisel öncelikleri değiştirmiş, bazı bireyleri mücadeleyi sonuçlandıracak bir çözüm arayışı içinde büyük mesafelere yönlendirmiştir; kimileri bu mücadeleyi bastırmak isterken, zenginlik, yağma ve günahlarını bağışlatma heveslerine kapılan başkaları da çatışmaları körüklemiştir. Savaş esirlerinin ve kadınların maruz kaldıkları işgal deneyimleri, değişen harp koşullarının etkileri hem nüfusun geniş kesimlerinde hem de mahalli muharebe koşullarının ezici baskılarının biçimlendirdiği farklı topluluklarda görülmektedir. Birçokları saldırıya uğramış ve suiistimal edilmiş, diğerlerine ise itina ve şevkatle davranılmıştır.

Bu yapıt Yüz Yıl Savaşları'nın öyküsel bir anlatımı değildir; daha çok, çatışmaların İngiltere ve Fransa halklarını yeniden tanımlayan bir mücadelede yer alan gruplar ve bireyler üstündeki etkisini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Savaş, başlangıcından itibaren yazarlar ve bilginler için tabii bir konu olmuş, hatta İngiltere ile Fransa'nın orduları Crécy'de, Agincourt'ta, Orléans surları önünde ve Castillon'da barut kokuları arasında kanlı savaşlar verirlerken tarihçiler, hukukçular ve vakanüvisler de sayfalar üstünde üstünlük kurma mücadelesi yürütmüşlerdir. Ortaçağın sonlarındaki propagandalar III. Edward, V. Charles, Kara Prens, Bertrand du Guesclin, V. Henry ve Jean d'Arc gibi kişileri odağına alan yeni nesil efsaneler üzerinde durmuşlar; daha sonra devrim ve dünya savaşı deneyiminin ışığında yeni tarihsel "gerçekler" ortaya çıkmıştır. Son yıllarda Yüz Yıl Savaşları siyasal çağrışımlarının bazılarını yitirmiş, buna karşın birçok ilmin merkezinde ortaya çıkmıştır. Bu kitap o bilginliği yeni bir biçimde topluyor. Savaşın insan kayıplarını kurumsal bir değişim bağlamında göstermeyi amaçlıyor ve Fransa'yla İngiltere'yi yeni bir gelişme aşamasına, belki de yeni bir çağa sokacak bir mücadele bağlamında ele alıyor.

Genellikle Yüz Yıl Savaşları'nın Castillon Muharebesi'nde (17 Temmuz 1453) sona erdiği söylenmiştir; ancak Bordeaux'nun üç ay sonra (19 Ekim'de) teslim olması daha hoş gidecek bir uygunluk göstermektedir. (Gaskonya düküğü 1152'de İngilizlerin denetimi altına girişinden beri İngiliz-Fransız husumetinin odağı olagelmıştır.) Daha sonra da birçok bakımdan pek bir şey değişmediği belirtilir. IV. Edward 1475'te bir orduyla Fransa'ya dalmış, 1513'te VIII. Henry de unvanının hakkını vermek için Manş'ı geçmiştir. Fransa'daki son İngiliz kalesi olan Calais 1558'e kadar düşmemiştir. O zaman bile İngiltere ile Fransa en azından 1904'teki *Entente Cordiale*'e kadar bütün Avrupa savaşlarında birbirilerinin gırtlığına sarılı kalmışlardır. Charles de Gaulle'un 1962'de söyleyeceği gibi, "Bizim en büyük kalıtsal düşmanımız Almanya değil, İngiltere idi. Yüz Yıl Savaşları'ndan Fashoda'ya kadar, bizimle mücadele etmeden geçen bir anı yok gibidir... bizim iyiliğimizi istemeye doğal olarak eğilimi yoktur."³

3. M. G. A. Vale, *The Ancient Enemy: England, France and Europe from the Angevins to the Tudors* (Londra, 2007), ix.

Bununla birlikte, İngiliz Bordeaux'nun düşüşünü izleyen savaşların Napoleon çağına kadar (karakterleri) farklı ve yoğunlukları da öncekiler gibi değildi. Başlıca yandaşlarının amaç ve hevesleri de farklıydı. İngiliz (ve Britanyalı) monarklar 1801'e kadar aynı zamanda Fransa'nın da meşru hükümdarları olduklarını iddia etmiş olabilirlerdi – 1801'de onların artık üstünde hak iddia edebilecekleri bir taht kalmamıştı, ancak zaten bu ciddi ya da gerçekçi bir hedef değildi. Daha önemlisi, tarafların siyasal tutkuları Yüz Yıl Savaşları'nın hemen ertesinde çok farklı boyutlar edinmişti. Fransa'da Valois gücü, sonunda ülkenin bütün “doğal” coğrafyasını kapsayacak hale gelmişti. İngiltere'deyse, iç savaştan sonra Fransa'nın uğradığı aşılınmaya karşılık, ulusun Avrupa'daki ve genişleyen bir dünyadaki rolü ve yeri hakkında tam bir yeniden değerlendirilmeye gidildi.⁴

Şu halde, Yüz Yıl Savaşları 1453'te sona ermişti. Savaşın nerede başladığıysa daha karmaşık bir konuydu. Bu “Muharebeler Soyağacı”nın kökleri çoktu, çeşitliydi ve karışıkta. Bu kökler Fransa'da Gaskonya'da, Normandiya'da ve başka yerlerde; İngiltere'de ve İskoçya'da takip edilebilirdi. Çatışma bir kez ivme kazanınca, İberyaya yarımadasındaki ve imparatorluktaki, Papalıktaki, Hollanda'daki ve Galler'deki bunalım ve savaşlardan enerji almıştı. Savaşın *ne vakit* başladığına gelince, bunun yanıtı daha da belirsizdir. Savaşın başlamasını belki 1066'daki Hastings muharebesine, İngiltere ile Normandiya'nın birleşmesine tarihlemeliyiz. Yoksa Aquitaineli Eleanor'un kısa bir süre sonra İngiltere kralı II. Henry olacak Henry Plantagenet'le evlendiği, böylelikle de Angevin İmparatorluğu denilen devleti yarattığı 1152 daha iyi bir tarih midir? 1200 yılında Kral John, II. Philippe (Philip Augustus) ile Le Goulet antlaşmasını yapınca, İngiltere ile Fransa arasındaki siyasal dinamik adamakıllı değişmişti – İngiltere kralı burada Fransa'daki topraklarını Capetian'ların *fief*leri olarak tuttuğunu söylemekteydi. 1204'te Fransızlar Normandiya ile Anjou'yu geri aldılar –bu da son derece önemliydi. Birçokları savaşın köklerini 1259'da III. Henry'nin IX. (St.) Louis ile Paris Antlaşması'nı yaparak Fransa'nın bir soylusu haline gelmesinde ve Angevinlik doğum hakkının sağladığı çoğu haklardan feragat etmesinde görmekte dirler. Belki de savaş, gerçekte “Yakışıklı” IV. Philippe'in (hükümdarlığı: 1285-1314) Gaskonya dukalığını inatçı vassalı I. Edward'dan almasıyla ya da 1323'te Saint-Sardos Savaşıyla başlamıştır. Ne var ki 1328'de her şey kökten değişmiştir. Fransa'nın son Capetian kralı IV. Charles'ın ölümü, genç III. Edward'a da Fransız tahtı üstünde hak iddia etmek fırsatını vermişti. Bu iddia ve ondan kaynaklanan çatışmalar, Valois hanedanının ilk temsilcisi VI. Philippe'e Yüz Yıl Savaşları'nın gerçekten başladığı 1337'de Gaskonya'ya el koyduğunu ilân etme fırsatını vermişti.

4. Ayrıca bkz: K. DeVries, “The Hundred Years Wars: Not One but Many”, *The Hundred Years War, II: Different Vistas*, ed. D. J. Kagay ve L. J. A. Villalon (Leiden, 2008), 3-36.